

ПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ КОМПЕНЗАЦИЈЕ СПРОВЕДЕНЕ У ВРЕМЕ БЛОКАДЕ РАЧУНА

Апсолутно је ништав правни посао измирења обавеза правног лица или предузетника извршен компензацијом њихових међусобних потраживања у време блокаде рачуна било ког учесника пребоја због претходно одређене принудне наплате потраживања трећег лица.

Из образложења:

"Побијана другостепена пресуда се темељи на правном ставу Привредног апелационог суда да се повреда одредбе члана 46. став 3. Закона о платном промету санкционише само евентуалном прекршајном одговорношћу. Зато тај суд налази да извршени пребој потраживања парничних странака реализован супротно прописаној забрани по тој законској одредби није ништав, већ пуноважан правни посао.

Врховни касациони суд не прихвата такво становиште нижестепених судова. Ово је из тог разлога што изнети правни аргументи на којима се темељи такав закључак представљају правни нонсенс. Осим тога, такво правно схватање се коси и са досадашњом судском праксом Врховног касационог суда. То је последица чињенице да је Врховни касациони суд у својим одлукама Прев 51/13 од 13.6.2013. године и Рев 352/16 од 7.6.2017. године већ заузео правно схватање о правним последицама примене одредбе члана 46. став 3. Закона о платном промету. У тим одлукама Врховног касационог суда заузет је став да поступање – компензација међусобних обавеза учесника облигационог односа извршена противно одредби члана 46. став 3. Закона о платном промету представља акт кршења императивне законске забране која се санкционише ништавошћу таквог правног посла. Овакво правно схватање се темељи на изнетом тумачењу Врховног касационог суда о правом значењу забране прописане одредбом члана 46. ст. 2. и 3. Закона о платном промету. Оно је исказано сагласно језичком, логичком и циљном тумачењу правога значења ове законске одредбе.

У том циљу Врховни касациони суд и овом приликом указује да је одредбом члана 46. став 2. Закона о платном промету изричито прописано да: „правна лица и физичка лица која обављају делатност могу међусобне новчане обавезе измирити и уговарањем промене поверилаца, односно дужника у одређеном облигационом односу (асигнација, цесија, приступање дугу, преузимање дуга, уступање дуга и др) пребијањем (компензација) и на други начин у складу са законом.“ Одредбом става 3. истог члана се прописује: „ако су њихови рачуни у тренутку плаћања блокирани ради извршења принудне наплате, правна лица и физичка лица која обављају делатност не могу измиривати новчане обавезе на начин из ст. 1. и 2. овог члана, осим ако другачије није утврђено законом којим се уређује порески поступак.“ Полазећи од изнетог језичког значења наведених одредби Врховни касациони суд је становишта да се истим изричито забрањује измирење обавеза учесника облигационог односа путем компензације њихових међусобних потраживања у време када је рачун блокиран било ког учесника пребоја због принудне наплате потраживања трећих лица. Таквом забраном се логички онемогућава изигравање права трећих лица која своја потраживања намирују у поступку принудне наплате. Циљ те норме је да се законом установљени ред намирења у поступку принудне наплате не може изиграти вољом дужника и одређеног повериоца на начин којим се омогућава намирење његовог потраживања мимо установљеног редоследа принудне наплате. На тај начин се

спречава изигравање права приоритетног намирења поверилаца-трећих лица која су по редоследу принудне наплате приоритетног карактера у односу на потраживања повериоца чије се намирење реализује компензацијом његовог дуговања према дужнику. Тиме се, по становишту Врховног касационог суда, исказује јасна намера законодавца да се императивним дејством одредбе члана 46. ст. 2. и 3. Закона о платном промету спрече изигравања права трећих лица – поверилаца чија се потраживања приоритетно намирују у поступку принудне наплате у односу на потраживања повериоца који наплаћује своје потраживање пребојом свог дуга у време блокаде његовог или дужниковог рачуна. На тај начин законодавац настоји да очува равноправност, односно да спречи могућност изигравања права поверилаца чија се потраживања приоритетно намирују у односу на потраживања повериоца које би се угласило компензацијом реализованом у време блокаде рачуна било ког учесника таквог правног посла. Према томе, установљена забрана из одредбе члана 46. став 3. Закона о платном промету има за циљ заштиту општег правног интереса свих учесника платног промета. Њоме се спречава фаворизовање појединих поверилаца у односу на повериоце чија се потраживања приоритетно намирују у поступку принудне наплате са рачуна њиховог дужника. Из тог разлога Врховни касациони суд је мишљења да се свако кршење такве законске забране мора санкционисати ништавошћу правног посла којим се она нарушава. Ово је из тог разлога што се сагласно одредби члана 103. став 1. Закона о облигационим односима сваки уговор противан принудним правним прописима, јавном поретку, или добрим обичајима сматра ништавим. То је генерална санкција кршења императивних законских одредби. Она се може избећи само у случају када циљ повређеног правила не упућује на неку другу санкцију, или ако законом у одређеном случају није прописано што друго. Стога се законом прописана забрана кршења императивних законских норми може искључити само изузетно. То значи да се законом прописано опште правило - санкција ништавости може искључити само у изузетним законом допуштеним случајевима. Зато се и изузетак од примене ништавости правног посла закљученог противно императивним прописима мора рестриктивно тумачити. Из тог разлога Врховни касациони суд указује да се допуштени изузетак од примене тог правила не може правдати постојањем истовремене законом прописане кривичне или прекршајне одговорности. Напротив, законом прописана кривична или прекршајна санкција повреде императивних норми грађанског права има за циљ њихову доследну примену, а не ескулпацију прекршиоца од прописане санкције ништавости таквог правног посла установљене одредбом члана 103. став 1. Закона о облигационим односима. Зато је Врховни касациони суд на становишту да се прописаном кривичном, или прекршајном, одговорношћу одговорног лица за повреду забране прописане нормама грађанског права прекршилац те забране не ослобађа грађанско-правне одговорности, односно санкције ништавости правног посла закљученог противно императивној правној норми.

У конкретном случају законом није прописана и допуштена примена друге грађанско-правне санкције за учињену повреду императивне забране установљене одредбом члана 46. став 3. Закона о платном промету. Ово је из тог разлога што могућност ескулпације од такве повреде није прописана законом којим се уређује порески поступак. Таква могућност није допуштена ни са становишта повреде циља због кога је установљена забрана прописана одредбом члана 46. став 3. Закона о платном промету. Напротив, изигравање те забране би имало за последицу повреду општег – јавног интереса у односу на Законом о платном промету установљени редослед приоритетног намирења ранијих у односу на доцније доспеле обавезе дужника. Кршење тог правила би представљало судско оснажење недопуштених правних радњи којима се директно озакоњује сива економија, односно економски и

правно недопуштено фаворизовање једних у односу на друге повериоце истог дужника".

(Сентенца из решења Врховног касационог суда Прев 404/2018 од 11.7.2019. године, утврђена на седници Грађанског одељења од 3.7.2020. године)